

شناخت پاکت‌نامه‌های قدیمی

(طرح مقدماتی)

نویسنده: حسینعلی تحویل‌داری

فهرست مطالب

۳مقدمه
۶شرایط عمومی
۷شرایط اختصاصی
۹تقسیم بندی پاکت‌ها
۱۰دانستنی هایی در مورد پاکت‌های قدیمی
۱۵راه های شناخت پاکت‌های اصیل از تقلبی
۱۹زمینه‌های ابتکاری برای گردآوری پاکت و پژوهش
۲۲واژه نامه

مقدمه

زمانی که نوجوان بودم، روزی جلوی یک ساختمان به تعدادی پاکت‌نامه و اسناد کاغذی برخورد کردم که به شکل زباله بیرون ریخته شده بودند. در میان آن‌ها تعدادی پاکت قدیمی دارای تمبر خیریه شیروخورشید متعلق به دهه ۱۳۲۰ خورشیدی یافتیم. (تصویر ۱) از آن روز در این اندیشه بودم که بتوانم با نوشتن مطلبی در این زمینه، خوانندگان را با ارزش اسناد و پاکت‌نامه‌های قدیمی آشنا کنم. در قدیم، نامه را در پارچه‌ای از ابریشم یا پشم یا کرباس می‌پیچیدند و به آن رقع می‌گفتند. پاکت‌نامه‌ها دارای ارزش تاریخی و روایتگر مقطعی از تاریخ بوده و پرده از مناسبات تجاری، سیاسی و اجتماعی در برهه‌ای از زمان برمی‌دارند. فرض کنید نامه‌ای در زمان قاجار بین دو تاجر رد و بدل گردیده است. با بررسی آن به نکاتی چند می‌توان دست یافت. از جمله این که قیمت و وضعیت کالاهای تجاری در آن زمان، روابط بین تجار و حساب و کتاب و هایشان با خط سیاق، انواع دستخط‌ها، مهرهای پستی، نام قدیم شهرها، اعتقادات مردم و رسوم آن‌ها و روابط حقوقی‌شان در آن دوره چگونه بوده است؟ (تصویر ۲ شکایت اهالی یک روستا از کدخدا خطاب به مالک آنجا) همچنین از دیدگاه تاریخ پست می‌توان به آگاهی‌هایی در مورد تمبرهای مصرف شده دست یافت. این‌ها تنها گوشه‌ای از دانشی است که می‌توان از بررسی اسناد پستی به آن‌ها دست یافت. مردم، با ارزش اسناد آشنا نیستند و اسناد قدیمی را کم ارزش تلقی می‌کنند. از سوی دیگر دلالاتی که به ارزش اسناد آگاهی دارند فقط به چشم منبعی برای درآمد به آن‌ها نگریسته و بارها دیده‌ام که این اسناد را در وضعیتی اسفبار نگهداری می‌کنند. تا زمانی که کسی پول پرداخت کند و این اسناد را رهایی بخشد.

همواره به دنبال شناساندن ارزش پاکت‌نامه‌ها، کارت‌های پستی و سندهای خطی به دیگران بوده‌ام و پاکت‌ها و کارت‌های پستی مصرف شده را گردآوری می‌کنم زیرا آن‌ها روایتگر تاریخ بوده و سند تاریخی محسوب می‌شوند. اقلام پستی استفاده شده، به ویژه زمانی که حاوی نامه باشند از لحاظ تاریخی ارزشمند بوده و ما را در جریان ارتباط حقیقی بین فرستنده نامه و مخاطب آن در لحظه‌ای از تاریخ قرار می‌دهند. (تصویر ۳) اسناد به زبان خود، قسمتی از تاریخ را روایت می‌کنند. نامه از این نظر، موقعیتی ویژه دارد. تمبر بی‌باطل و اسناد پستی استفاده نشده، نمی‌توانند به اندازه‌ی پاکت مصرف شده، روایتگر تاریخ اجتماعی باشند. منبع آن‌ها نیز تنها مجموعه‌داران نبوده بلکه ممکن است در خانه هرکسی، تعدادی از این اسناد، به صورت میراث خانوادگی وجود داشته باشد. (تصویر ۴ کارت ارسالی به پدر بزرگ نویسنده) نگهداری اسناد، کاری است ارزشمند و فرهنگی که می‌تواند میراث تاریخی یک ملت را حفظ کند. با گسترش این فرهنگ، گردآوری اسناد از انحصار افرادی خاص خارج شده و در میان توده‌ی مردم رواج خواهد یافت. بدین ترتیب هم فرهنگ نگهداری و ارزش دادن به اسناد رواج می‌یابد و هم از نابودی اسناد و یا افتادن آن‌ها به دست دلالاتی که ارزشی برای اسناد قایل نیستند جلوگیری خواهد شد.

پدربزرگم سال‌ها ریاست پست کرکانرود و ریاست قسمتی از پست شهر رشت را برعهده داشت و در دهه‌ی ۱۳۳۰ شمسی بازنشست شد. وقتی کارت‌های پستی و نامه‌هایی را که متعلق به ایشان است می‌بینم، دوره‌ای از تاریخ که آن را ندیده‌ام در ذهنم بازسازی می‌شود. همان زمانی که مردم چشم به راه پست بوده و با دیدن نامه‌هایشان احساس خوشحالی و آرامش می‌کردند. پست در آن زمان، تنها وسیله ارتباطی بوده و سهم بزرگی در حفظ روابط تجاری و عاطفی مردم داشت. دیدن مامور پست به منزله پایان دوران چشم‌انتظاری بود و اسناد به جا مانده از آن دوران، هنوز با ما از رازهای بین صاحبانشان سخن می‌گویند. (تصویر ۵ کارت پستی خطاب به حسینعلی خان تحویل‌داری)

قواعد گردآوری پاکت‌نامه‌ها و اسناد قدیمی با قواعد گردآوری تمبر متفاوت است. تمبربازان، پاکت‌ها و اسناد را بر اساس کمیابی تمبرهای مصرف شده ارزشگذاری می‌کنند. این عامل، اگرچه یکی از عوامل تاثیرگذار است ولی تنها عامل نیست. ارزشمندی آن‌ها بستگی به عوامل متعددی دارد مانند: مهر استفاده شده، تمبرهای ابطال شده، جنس و ته‌نقش پاکت، تاریخ، مکان ارسال و دریافت، اهمیت شخص ارسال کننده، نوع خط نوشتاری، وجود نامه، برچسب یا نشان‌های گوناگون، کاغذ و مهرهای سانسور، لاک و مهرهای نفیس، برچسب هوایی یا سفارشی، وجود سربرگ دولتی، زیبایی ظاهری، قدمت و دیگر عوامل. شناسایی اسناد و پاکت‌ها کار آسانی نیست و تنها افراد متخصص که آگاهی درستی دارند می‌توانند آن‌ها را ارزشیابی کنند.

از آن جایی که هر سند و پاکتی راوی تاریخ خویش است بنابراین هیچ‌کدام فاقد ارزش نیستند. اگرچه این‌ها تا چه اندازه روایتگر برهه‌ای ویژه و حساس از تاریخ هستند، ارزش‌شان را متفاوت می‌کند. برای نمونه، نامه‌های شهدای جنگ، به دلیل این‌که روایتگر مقطعی حساس از تاریخ هستند، نسبت به سایر نامه‌ها با موضوعات عمومی از ارزش بالاتری برخوردارند. همچنین، نامه‌ای که از سوی یک سیاستمدار نوشته شده یقیناً ارزش بالاتری نسبت به نامه‌ی یک تاجر با موضوع سفارش چند عدل پارچه دارد. منظور از ارزشگذاری، معنای متعارف نزد فروشندگان مغازه‌ها نیست. زیرا آن‌ها هر چیزی را با معیار نقد شدن می‌سنجند و اهمیتی به جنبه‌های رمانتیک، فرهنگی، تاریخی، سیاسی و اجتماعی اشیاء نمی‌دهند. بلکه معیارهای تاریخی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، رمانتیک و مانند آن‌ها مدنظر است.

این نوشته برای کسانی است که به مجموعه‌داری پاکت‌نامه و کارت پستی علاقه دارند. ابتدا باید برای تعریف مجموعه، استانداردی قرار داد. اگر کسی به صورت اتفاقی تعدادی پاکت قدیمی به دستش افتاد نمی‌توان او را مجموعه‌دار نامید. از ویژگی‌های مجموعه‌داری، هدفمند بودن آن است؛ یعنی مجموعه‌دار باید بر اساس ضابطه و به صورت هدفمند، نسبت به گردآوری اقلام کلکسیونی در طول زمان اقدام نموده و موارد کمیاب و ارزشمند را در موضوعی خاص گردآوری نماید تا بتواند با به نمایش درآوردن آن‌ها یک جریان تاریخی و یا هنری را در معرض دید مخاطبین قرار دهد. اگر یک مجموعه، دارای جنبه‌های تاریخی و هنری نباشد، نمی‌

تواند نمایش‌دهنده قسمتی از تاریخ و یا منعکس‌کننده اثری هنری به شکلی خلاقانه باشد. در این صورت تنها تعدادی اقلام پراکنده و بی‌هدف گردآوری شده‌اند. هدفمند بودن یک مجموعه، خلاقیت و صرف زمان و بودجه می‌تواند به تدریج، مجموعه‌ای غنی را فراهم آورد.

«مجموعه» باید حاوی دست کم تعدادی از آیتم‌ها بوده تا بتواند نمایانگر سعی و کوشش صاحب آن در طول زمان باشد و گرنه نمی‌توان به کسی که به طور اتفاقی آیتم‌هایی را در اسناد خانوادگی و یا در یک حراجی به دست آورده گرچه که ارزشمند هم باشند، «مجموعه‌دار» لقب داد. فرض کنید کسی که ۵۰ عدد پاکت ارزشمند با موضوعی ویژه را در مجموعه خود دارد، حتی اگر آن‌ها را یکجا خریداری کرده باشد، در واقع کلکسیون را خریده که پیش‌تر توسط شخص دیگری گردآوری شده است. چنین مجموعه‌ای ارزش بازدید را دارد اگرچه نتوان به دارنده‌ی آن عنوان «مجموعه‌دار» اطلاق نمود. بنابراین یک مجموعه‌ی کلکسیونی باید دارای انسجام موضوعی بوده و تا حد امکان، آیتم‌های کمیاب، سالم و زیبا را دربرداشته باشد. نکته دیگر آن که اقلام گردآوری شده در یک مجموعه یا باید قدیمی و کمیاب باشند و یا حکایت از مقطعی حساس از یک دوره داشته باشند. به طور کلی هرچه آیتم‌های یک مجموعه کمیاب‌تر و یا حساس‌تر و تاریخی‌تر باشند آن مجموعه ارزشمندتر و دیدنی‌تر خواهد بود. نکته درخور توجه آن است که اشیا قدیمی وقتی پس از صرف چند سال وقت و بودجه بر اساس موضوعی خاص به صورت یک مجموعه استاندارد درمی‌آیند، ارزشی چند برابر پیدا کرده و بهای آن مجموعه تنها حاصل جمع بهای تک تک آیتم‌ها نخواهد بود.

این نوشتار برای آشنایی بیشتر با پاکت‌نامه‌ها بوده و به این امید نوشته شده تا مردم با میراث مکتوب نسل‌های پیش از خود بیشتر آشنا شده و ضمن قدر نهادن بر آن‌ها، تلاش خود را بر نگهداری، امانت‌داری و رساندن این میراث به آیندگان مبذول دارند. علاقه‌مندان این حوزه چنانچه نظراتی برای بهبود این پژوهش دارند، می‌توانند پیشنهادات خود را از راه رایانامه زیر مطرح نمایند. امید که بتوانم برای ویرایش‌های بعدی از پیشنهادات و انتقادات خوانندگان محترم بهره‌مند شوم. برخورد لازم می‌دانم، از زحمات جناب هادی میرزایی در ارائه رهنمودهای مفید و تذکر ایرادات، سپاسگزاری کنم و از این که همواره از دانش ارزشمند و نکات آموزشی ایشان بهره‌مند شده‌ام، قدردان ایشان هستم.

حسینعلی تحویل‌داری

نوشتار اولیه، خرداد ۱۳۹۴ / ویرایش نخست، خرداد ۱۴۰۱

Tahvildari77@yahoo.com

شرایط عمومی

شرایط عمومی، مواردی ضروری هستند که باید رعایت شوند تا پاکت، دارای ارزش کلکسیونی گردد. گرچه پاکت های کمیاب با همان شرایط موجود قبول می شوند ولی در سایر موارد، وجود هر یک از شرایط عمومی برای ارزشمندی پاکت لازم است:

۱- از نظر ظاهری، سالم و بدون پارگی بوده، زردی و تغییر رنگ ناشی از ریختن مایعات و یا آثار سوختگی و سوراخ شدگی در آن نباشد. (مگر این که سوراخ، ناشی از بایگانی سیستماتیک در ادارات دولتی باشد که می تواند شیوه بایگانی شدن را در یک برهه خاص نشان بدهد و نباید آن را مرمت و محو کرد.) (تصویر ۶ پاکت دولتی با سوراخ ناشی از بایگانی شدن) تاخوردگی و یا بریدگی پاکت از اطراف به طوری که بیش از حد کوتاه شده باشد از ارزش کلکسیونی آن می کاهد. در شرایط یکسان، پاکتی که دارای زیبایی بیشتری از نظر خط، تمیزی، اندازه، مهر، تمبر و سایر معیارهای ظاهری باشد امتیاز بالاتری خواهد داشت. برای نمونه پاکتی که دارای آرم و نشان مخصوصی بوده یا تعداد مهرهای آن بیشتر باشد بر انواع معمولی ترجیح دارد. زیرا زیبایی شناسی نقش مهمی در مجموعه داری دارد و می تواند یک آئتم را به اثری هنری تبدیل کند. (تصویر ۷ پاکت با آرم وزارت عدلیه) اگر پاکتی کمیاب و دارای ویژگی های کلکسیونی باشد، ولی دارای پارگی یا زردی و سوختگی و سوراخ شدگی به میزان قابل قبول باشد، به دلیل ویژگی های منحصر به فردش همچنان ارزشمند است. این آسیب ها نباید به اندازه ای باشد که نتوان به آن پاکت لقب داد. به پاکت هایی که یک قسمت آن ها کاملاً جدا شده اند «لت» می گویند که هرگز ارزش پاکت را ندارند. لت (تکه پاکت، یک طرف پاکت یا پاکتی که قسمتی از آن جدا شده است). در حالتی که مهر یا تمبر کمیابی روی لت نباشد، ارزش آن در حدود تمبرهای باطل شده یا اندکی بیشتر است.

۲- مهر درج شده بر روی پاکت تا حد امکان خوانا و پررنگ باشد تا مبدأ و مقصد پستی آن مشخص گردد. ناخوانا بودن مهر، باعث ابهام در شهرهای مبدأ و مقصد و شهرهای بین راه و تاریخ درج شده در مهر می شود. هویت پاکت پستی با مهر مبدأ مشخص می شود. برای نمونه، پاکتی که از تهران به هندوستان ارسال شده و دارای تمبرهای ایرانی است، پاکتی ایرانی محسوب می شود و پاکتی که از آلمان به ایران ارسال شده، پاکتی آلمانی محسوب می شود. (تصویر ۸ پاکتی ایرانی که از شعبه بانک آلمانی در ایران ارسال شده) بنابراین مهر مبدأ در درجه نخست اهمیت قرار داشته و باید خوانا باشد. مهر مقصد در رتبه بعدی قرار دارد. نبودن مهر مبدأ، اهمیت پستی پاکت را مخدوش می کند در حالی که فقدان مهر مقصد، ممکن است به دلیل کوتاهی کارمند پست مقصد بوده باشد. اگر مجموعه داری به دنبال مهرهای پستی روی پاکت است، باید مهرهای واضح و خوانا را گردآوری کند مگر این که پاکت نیایی وجود داشته باشد که مهر خواناتر از آن دیده نشده است. همچنین، برای گردآوری تمبر روی پاکت یا موارد دیگر مانند سربرگ پاکت یا مهر سانسور و مانند آن، لازم نیست که مهر پستی کاملاً واضح و خوانا باشد بلکه اگر قابل

تشخیص باشد نیز پذیرفته است. اگرچه زمانی که مهر پستی کاملا خوانا و واضح است آن پاکت، ارزش بیشتری پیدا می‌کند.

۳- تمبر نباید پارگی داشته و یا افتاده باشد. افتادن تمبر باعث ناقص شدن مهر پستی شده و از ارزش پاکت می‌کاهد و دیگر نمی‌توان آن را یک پاکت سالم و کامل محسوب کرد. به عبارت دیگر آن پاکت، تبدیل به لت شده و ارزش آن با توجه به تمبرهای روی پاکت در اندازه تمبر باطل محاسبه می‌شود. مگر آن که مورد خاص و نایابی باشد.

شرایط اختصاصی

۱- **تمبر:** تمبر، پاکت را با ارزش می‌کند و معمولا پاکت‌های متعارف تمبردار ارزش بیشتری نسبت به پاکت های بدون تمبر دارند. (تصویر ۹ نمونه پاکت بدون تمبر) هرچه تمبرهای مصرف شده بر روی پاکت کمیاب‌تر باشند، ارزش کلکسیونی آن نیز بیشتر می‌شود. آنچه که مجموعه‌داران به دنبال آن هستند، پاکت های دارای تمبرهای کمیاب است. (تصویر ۱۰ نمونه پاکت با تمبر کمیاب) تمبرهای کمیاب و کم‌تر استفاده شده در پست و نیز سورشارژ شده و تمبرهای دارای اشتباهات چاپی (ارور) دارای ارزش زیادی هستند. پاکت‌های با تمبرهای ارور، بسته به کمیابی آن نوع ارور، ارزش بیشتری نسبت به پاکت با همان تمبر بدون ارور دارند. در مواردی این اختلاف ارزش بسیار زیاد است. همچنین تمبرهایی که در شرایط جنگ داخلی یا ناامنی، توسط حکومت‌های خودمختار منتشر شده‌اند چنانچه بر روی پاکت استفاده شده باشند از ارزش بالایی برخوردارند. در تمبرهایی که به صورت سری چندتایی چاپ شده‌اند، ارقامی که نمونه باطل آن‌ها مطابق کاتالوگ، کمیاب است روی پاکت، ارزشمند هستند که در بیشتر موارد، رقم‌های درشت آن سری اینچنین‌اند. چنانچه پاکتی دارای تمبرهای رقم درشت و یا تمبرهایی باشد که کم‌تر مصرف شده‌اند، مورد توجه مجموعه‌داران قرار خواهند گرفت. اگر پاکتی دارای تنوع تمبر باشد، یعنی تمبرهای دوره‌های گوناگون بر روی آن باشد، برای مجموعه‌داران، جالب توجه است. برای نمونه می‌توان از مواردی نام برد که دارای تمبرهای اواخر قاجار و اوایل پهلوی یا اواخر پهلوی و اوایل جمهوری اسلامی هستند. (تصویر ۱۱ استفاده همزمان از تمبر پهلوی و جمهوری) گوناگونی و تعداد تمبرهای مصرفی بر روی پاکت از جمله موارد تاثیرگذار است. **گوناگونی** یعنی ترکیب چند سری پستی یا یادگاری با یکدیگر بر روی پاکت. (تصویر ۱۲ ترکیب سری پستی و یادگاری و هوایی) **تعداد** نیز یعنی آن که هرچقدر تمبرهای بیشتری بر روی پاکت استفاده شوند موقعیت بهتری برای آن ایجاد می‌نمایند. (تصویر ۱۳ استفاده از ۶ عدد ۵ دینار به جای یک ۳۰ دینار) برخلاف تصور رایج، اهمیت قدمت پاکت به اندازه کمیاب بودن تمبر، مهر و یا سایر ویژگی‌های خاص، نیست. مگر آن که قدمت پاکت، به شکلی باشد که آن را به درستی کمیاب کند.

۲- **مهر پستی:** مهرهای کمیاب، ارزش بیشتری دارند. مانند مهر پستخانه مبارکه یا مهرهای مصرفی در دفاتر پستی خارج از کشور. به طور کلی، مهر پستی شهرهای دورافتاده و کوچک بر روی پاکت، دارای ارزش بیشتری نسبت به شهرهای بزرگ است. نامه‌های ارسالی به خارج از کشور چنانچه دارای مهر ورود به کشور خارجی باشند، ارزشمندتر از نامه‌های بدون مهر با شرایط مشابه هستند. هرچه کشور مقصد، دورافتاده باشد، مهر آن ارزشمندتر است. مانند شرق آسیا که کمتر دارای مکاتبات پستی با ایران بودند. همچنین مهرهایی که حاوی نام قدیم یک شهر (که دیگر استفاده نمی‌شود) هستند دارای سندیت تاریخی بوده و پاکت را ارزشمند می‌کنند. (تصویر ۱۴ مهر شهر دزداب که اکنون زاهدان نامیده می‌شود)

۳- **مهرهای سانسور:** پاکت‌های سانسور شده در مناطق درگیر جنگ، دارای ارزش زیادی هستند. در مناطق جنگی، پاکت‌ها را باز می‌کردند و پس از خواندن متن نامه، آن را با کاغذی متفاوت بسته و یا ممه‌ور به مهر سانسور می‌کردند. (تصویر ۱۵ مهر و کاغذ سانسور انگلستان) مهرهای سانسور یا متعلق به نیروهای خارجی و یا نیروهای داخلی مانند ژاندارمری، فرمانداری و انقلابیون بوده‌اند. این مهرها از لحاظ تاریخی فوق‌العاده ارزشمند بوده و گاهی چند مهر داخلی و خارجی بر روی پاکت دیده می‌شود. پاکت‌های سانسور شده، بسته به کمیابی آن نوع مهر سانسور دارای ارزش متفاوتی هستند. بعضی از مهرهای سانسور مثل سانسور مستطیلی اصفهان یا سانسور بوشهر فراوان‌تر هستند و بعضی از مهرهای سانسور مثل سانسو ایدلمیشدر یا ثور یا جمهوری طلبان غرب، کمیاب و پاکت‌هایشان بسیار گران‌قیمت هستند. بعضی از انواع سانسور هم به صورت عمدی و برای فروش به کلکسیونرها روی پاکت زده شده که ارزش آن‌ها از سانسورهای واقعی بسیار کمتر است.

۴- **اهمیت صادرکننده:** چنانچه پاکت از سوی شخص یا اداره مهمی صادر شده باشد، دارای ارزش بیشتری خواهد بود زیرا نوعی سند تاریخی محسوب می‌شود. چنانچه صادرکننده، شخصیت مهم و معروفی باشد، اهمیت پیدا می‌کند ولی نامه مردم به مقامات مهم، ارزش کمتری دارد زیرا هرکسی می‌توانسته نامه به اشخاص مهم بفرستد. مگر آن که آن مقام، مطلب یا پاراف روی نامه یا پاکت نوشته باشد که در آن صورت، ارزش زیادی پیدا می‌کند.

۵- **نامه پاکت:** اگر پاکت، دارای نامه شخص صادرکننده باشد، یک سند کامل به حساب خواهد آمد. پاکت‌های بدون نامه، تنها از نظر تمبر و مهرشان ارزشگذاری می‌گردند. موضوع نامه‌ها نیز چنانچه امور غیرتجاری مانند امور سیاسی و اجتماعی و حتی نامه‌های عاشقانه باشند، بر نامه‌های بازرگانی ترجیح دارند. (تصویر ۱۶ نامه عاشقانه) زیرا نامه‌های بازرگانی، قسمت عمده موضوعات نامه‌ها را تشکیل داده و به وفور یافت می‌شوند. پاکت‌های با نامه‌های معمولی تجاری نباید نسبت به پاکت بدون نامه با قیمت خیلی زیادتری

عرضه شوند و یک خریدار باید این نکته را مد نظر داشته باشد تا توسط برخی فروشندگان گمراه نشود. از نظر ظاهری، نامه‌هایی که در خط تحریر شده در آن‌ها نقطه وجود ندارد، کمیاب‌ترند. اگرچه از دید فیلاتلیکی، نامه‌ی پاکت، آخرین گزینه تاثیرگذار بر قیمت و کم‌ترین میزان افزایش ارزش در مورد یک پاکت را دارد؛ مگر این‌که نامه‌ای ویژه و تاریخی باشد. در ضمن در مورد نامه‌های عادی، ارزش درصدی نسبت به قیمت پاکت بدون نامه، به آن اضافه نمی‌کند. برای نمونه، چنین نیست که ارزش یک پاکت ۵۰ هزار تومانی با نامه عادی ۷۰ هزار تومان باشد و به همان نسبت، یک پاکت ۵۰۰ هزار تومانی ۷۰۰ هزار تومان. مگر این‌که یک نامه خاص بوده و یا اطلاعات فیلاتلیکی پاکت را تکمیل کند. همینطور باید توجه کرد که نامه از نظر تاریخ، شخص گیرنده و دستخط با پاکت همخوانی داشته باشد و اگر متعلق به آن پاکت نباشد به هیچ وجه ارزشی به پاکت اضافه نمی‌کند و دو سند جدا محسوب می‌شوند.

۶- **لاک و مهر:** پاکت‌های دارای لاک و مهر سالم اداره پست و یا شخص صادرکننده، از زیبایی بیشتری برای گردآوری برخوردارند. لاک و مهر، برای بیمه کردن پاکت حاوی پول بوده که توسط اداره پست انجام می‌شده و گاهی نیز پاکت‌های غیر بیمه توسط شخص فرستنده لاک و مهر می‌شده به طوری که نام خود را در آن حک می‌کرده است. (تصویر ۱۷ لاک و مهر اداره پست رشت)

۷- **سایر امتیازات:** ریشه مجموعه‌داری، زیبایی‌شناسی است و زیبایی ظاهری جزو امتیازات مهم محسوب می‌شود. (تصویر ۱۸ پاکتی زیبا) مهر صندوق شهر ارسال کننده، مهر منطقه پستی، برچسب (لیبل) هولوگرام، تصاویر جالب در ته‌نقش (فیلیگران یا نقش کاغذ) پاکت، کوچک‌تر بودن اندازه پاکت از معمول، مهر شخصی افراد معروف بر روی پاکت، آرم دولتی، سفارشی بودن یا دوقبضه بودن و به طور کلی، هر ویژگی منحصر به فرد، پاکت را دارای امتیاز بیشتری نسبت به پاکت‌های معمولی می‌کند.

تقسیم بندی پاکت‌ها

موضوع این نوشتار، اسناد پستی است که جریان پستی را گذرانده‌اند و دست کم دارای مهر پستی هستند. پاکت‌های دولتی یا خصوصی که جریان پستی را نگذرانده و فاقد تمبر و مهر پستی هستند، از این تقسیم بندی خارج بوده و نظام ارزشگذاری ویژه خود را دارند. بر اساس شرایط عمومی و اختصاصی، می‌توان پاکت‌ها را به انواع خیلی خوب، خوب، معمولی و ضعیف تقسیم کرد. این تقسیم‌بندی، ابتکاری است که نخستین بار توسط نویسنده ابداع شده و نظری شخصی است. می‌توان آن را تکمیل و تصحیح نمود. در زیر هر یک را توضیح می‌دهم:

نوع خیلی خوب: شرایط عمومی را دارد. دارای مهرها و تمبرهای کمیاب است. چندین مورد از مهم‌ترین شرایط اختصاصی را نیز دارد.

نوع خوب: شرایط عمومی و تعدادی از شرایط اختصاصی را دارد. خیلی کمیاب نیست ولی به وفور نیز یافت نمی شود.

نوع معمولی: شرایط عمومی را دارد. خصوصیت ویژه‌ای نداشته و به راحتی یافت می‌شود.

نوع ضعیف: فاقد شرایط عمومی بوده و کمیاب نیز نیست.

دانستنی‌هایی در مورد پاکت‌های قدیمی:

- عدد ۲۴۶۸ عددی خرافی بوده که برای حفظ پاکت از گزند و سالم رسیدن آن به مقصد، بر روی پاکت می نوشته‌اند. به بدوح معروف است. در زمان پهلوی دوم به تدریج از بین رفته است. (تصویر ۱۹)

- علامت تی لاتین T بر روی پاکت‌ها به معنای کمبود تمبر بوده است. در زمانی که نرخ پست افزایش می‌یافت، اگر مرسولات پستی، کسر تمبر داشتند با علامت تی لاتین روی پاکت مهر می‌زدند و دو برابر مبلغ کسری تمبر در مقصد از گیرنده دریافت می‌شد. (تصویر ۲۰ با علامت تی کسر تمبر که مامور پست سپس متوجه در باز بودن پاکت و درست بودن مبلغ تمبر شده و آن را خط زده است)

- در زمان قاجار بر روی پاکت‌های سفارشی برچسب‌هایی می‌چسباندند که نام قدیم ایران (PERSE) به لاتین در آن به چشم می‌خورد. گاهی در مواقع کمبود تمبر، هر عدد از این برچسب‌ها را یک شاهی حساب کرده و به جای تمبر بر روی پاکت می‌چسباندند زیرا خود این برچسب‌ها یک شاهی بوده‌اند. این برچسب، اگر دارای شماره بود حتماً برای نامه‌های سفارشی مصرف شده و مهر نیز بر روی آن نمی‌زدند (تصویر ۲۱ برچسب سفارشی با شماره سفارشی) ولی اگر به جای تمبر به کار رفته باشد فاقد عدد بوده و مانند تمبر بر روی آن مهر ابطال می‌زدند. بعدها از مهر سفارشی بر روی پاکت‌ها استفاده نمودند که در آن حرف آر (R) انگلیسی دیده می‌شود.

- در زمان رضاشاه بر روی برخی پاکت‌ها مه‌ری به صورت یک عدد در داخل دایره دیده می‌شود که منطقه پستی را نشان می‌دهد. این مهر بر روی کارت پستال‌های رسمی هم وجود دارد. (تصویر ۲۲ کارت پستی با منطقه پستی)

- پس از پیدایش اداره پست در ایران، پستی‌ها به محل‌های مختلف رفته و با جار زدن نامه‌های مردم را گردآوری نموده و به مقصد می‌رساندند. پس از ایجاد دفتر پست، خود مردم به دفتر مراجعه کرده و نامه‌های خود را تحویل می‌دادند. در اواخر دوره قاجار، صندوق‌های پستی در نقاط مختلف شهرها نصب

شد و از مردم خواسته شد که به دفتر پست مراجعه نکرده و بلکه نامه‌های خود را داخل صندوق پست بیاندازند. بنابراین، مهرهایی برای آمارگیری تهیه شد به منظور آگاهی از این که مردم تا چه اندازه از این صندوق‌ها استقبال می‌کنند. مهر صندوق پستی نیز به شکل حرف «ص» بود. پاکت‌هایی که مهر صندوق داشتند، چون تمبرها از سوی فرستنده چسبانده می‌شد، کم یا زیاد بودن تمبرها اتفاق نادری نبوده است. (تصویر ۲۳ مهر صندوق)

- از سال ۱۲۸۳ خورشیدی نرخ پست برای داخل کشور از ۵ شاهی به ۶ شاهی افزایش یافت. (راهنمای تمبرهای ایران، فریدون نوین فرحبخش ص ۴۴)

- واحد پول در زمان قاجار دینار بود که پایین‌ترین واحد پولی بوده است. هر قران معادل ۲۰ شاهی و هر شاهی معادل ۵۰ دینار بود بنابراین هر قران معادل ۱۰۰۰ دینار بود. هر ۱ تومان نیز معادل ۱۰ قران بود که برابر با ۲۰۰ شاهی یا ۱۰۰۰۰ دینار می‌شد. کلمه «تومان» نیز با ۱۰۰۰۰ دینار مناسبت داشت زیرا تومان به واحد ۱۰۰۰۰ تایی گفته می‌شد. در زمان پهلوی اول با تغییر واحد پول، قران را حذف و به جای آن کلمه فرنگی «ریال» را قرار دادند. واحد شاهی نیز که معادل ۵۰ دینار بود حذف شد و دینار جدید را به جای آن تعریف کردند. تاریخ تغییر پول از دینار به ریال، اسفند ۱۳۰۸ بود که واژه‌های «شاهی» و «قران» از واحد پول رسمی حذف شدند. اگرچه به جریان افتادن «ریال» و تغییر واحد پول بر روی تمبرها از ابتدای فروردین ۱۳۱۱ رخ داد. به این ترتیب واحدهای پولی کمی تغییر کرد و دینار پهلوی با دینار قاجار تفاوت یافت و واحد پول از قران و شاهی به دینار و ریال تغییر کرد. در زمان پهلوی هر ۱ ریال برابر با ۱۰۰ دینار و ۱۰ ریال معادل ۱ تومان یعنی ۱۰۰۰ دینار گردید. به عبارت دیگر ۱ تومان برابر با ۱۰۰۰ دینار گردید. در واقع واژه «تومان» برای عدد ۱۰۰۰ به کار می‌رفت که دیگر صحیح نبود و باید واژه دیگری به جای آن قرار می‌دادند. واژه «ریال» نیز هرگز در دل مردم جا باز نکرد و مردم همواره از واژه «تومان» و «قران» استفاده می‌کردند. از سوی دیگر «ریال»، مزاحمی بود که مردم می‌بایست در محاسبات ذهنی، یک صفر را از رقم ریالی حذف می‌کردند تا به ارزش واقعی که همان تومان است برسند. در تمبرهای قبل از سال ۱۳۱۱ خورشیدی که واحد «شاهی» در آن‌ها استفاده شده، مامورین پست و مردم، دچار سردرگمی می‌شدند تا بتوانند به واحد پول جدید تبدیل کرده و معادل آن بر روی مرسولات پستی تمبر باطل نمایند. هر شاهی قدیم را به جای ۵۰ دینار به ۵ دینار جدید محاسبه کردند و از تمبرهای شاهی باقی‌مانده استفاده کردند. پاکت‌هایی وجود دارند که مخلوطی از تمبرهای شاهی و دینار جدید بر روی آن‌ها مشاهده است. (تصویر ۲۴ کاربرد تمبرهای شاهی و دینار)

- گردآوری پاکت‌های قدیمی، با معیار قرار دادن سلسله‌های تاریخی (قاجار، رضاشاه پهلوی، محمدرضا پهلوی و جمهوری اسلامی) امری متداول است. پاکت‌های اولیه ایران در دوره ناصرالدین شاه دارای

تمبرهای اولیه شیروخورشیدی، ناصری چهارجور، دورالوان و ارقام تصویری ناصری گراوه به دلیل قدمت و کمیابی ارزش زیادی دارند. از سوی دیگر دوره احمد شاه برای کلکسیونرها مملو از موضوعات جالب است زیرا آن دوره، مقطع پرفراز و نشیبی بود که آثار انقلاب، شورش، سانسور، سورشارژ تمبرها و موارد زیاد دیگری بر روی پاکت‌های آن دوره منعکس گردیده‌اند.

- در ابتدای فروردین ۱۳۱۴ با بخشنامه وزارت خارجه، واژه «پارس» به «ایران» تبدیل و کاربرد نام پارس، پرس و پرشیا به جای ایران در داخل کشور ممنوع شد. در دی ۱۳۱۴ کلمه ایران به زبان انگلیسی با حروف لاتین جایگزین کلمه پرسین (که به زبان فرانسوی به معنای ایران بوده) گردید و بر روی تمبرها روچاپ شد. (تصویر ۲۵ تمبر با روچاپ ایران)

- برای مجموعه‌داران حرفه‌ای مهم است که اقلام نفیس را گردآوری کنند. پاکت‌های مصرف‌شده تمبردار، چندین برابر قیمت باطل همان تمبر ارزش دارند و در برخی موارد، از ارزش نو آن تمبر نیز بیشتر هستند. درواقع، ارزش هر پاکت، بسته به شرایط عمومی پاکت و کمیاب بودن تمبرها، متغیر است. پاکت‌هایی که دارای تمبر نیستند نیز بسته به مهرهای پستی آن و شخص فرستنده و دیگر عوامل، ارزشگذاری می‌شوند.

- از حدود سال ۱۳۰۳ شمسی، تاریخ داخل مهرهای پستی به تدریج از میلادی به خورشیدی تغییر یافت و تاریخ خورشیدی رسمیت یافت. اگرچه مردم در مکاتبات خود همچنان از تاریخ قمری استفاده می‌کردند ولی در برخی از نامه‌ها رواج تاریخ خورشیدی را نیز می‌توان ملاحظه کرد.

- در این پژوهش، وارد بحث حفاظت و مرمت اسناد نشدم زیرا این مقوله در صلاحیت کارشناسان مرمت اسناد خطی است. **حفاظت** یعنی نگهداری در شرایط مناسب و پاک‌سازی به این دلیل که کاغذ در مدت طولانی دچار شکستگی و تخریب نشود. **مرمت** نیز به معنی بازسازی کاغذهای آسیب‌دیده است. مرمت باید در زمانی انجام شود که عدم اقدام به موقع، موجب سرایت آسیب به سایر قسمت‌های سالم می‌شود مانند جایی که وجود قارچ‌ها بر روی کاغذ موجب از بین رفتن تدریجی آن شوند. به جز آن، نباید تا حد امکان به شکل فعلی کاغذ دست زد زیرا کاغذها با همان شکل موجودشان راوی تاریخ هستند و در مورد پاکت، چگونگی نگهداری و بایگانی و حتی اثر انگشت‌های روی آن‌ها می‌تواند منبعی برای آگاهی پژوهشگران باشد. مرمت غیر ضروری، آثار تاریخی را محو خواهد کرد. برای نمونه، پاکت‌های دولتی در دوران پهلوی اول در دادگستری سوراخ شده و در فایل‌های مخصوص نگهداری می‌شدند. مرمت برای پُر کردن سوراخ‌ها عملی غیر ضروری بوده که باعث مخدوش شدن آثار بایگانی می‌شود. (تصویر ۲۶ مرمت غیر ضروری پر کردن سوراخ پاکت که در اثر شیوه بایگانی بوده است) همچنین اسناد،

به دلیل قدیمی بودن، دارای قارچ‌ها و آلودگی‌های مختلفی هستند و بنابراین باید با دستکش و یا پنس‌های مخصوص برداشته شوند و در شرایط خشک و دمای مناسب و به دور از تابش نور در فایل‌های مقاوم نگهداری شوند به شکلی که تا نشده و لاک و مهرهای پاکت‌ها شکسته نشوند. توصیه می‌شود که پس از اتمام کار با پاکت‌ها حتما دست‌ها با صابون به طور کامل شسته شوند.

- مراسلات پستی باید برای رفع نیاز پست شده باشد و مراسلاتی که برای رفع نیاز پست نشده‌اند بلکه تمبرها را آن‌ها را تمبر زده و با مهر پستی مبدأ ابطال کرده و در سیستم پستی نیز وارد نشده‌اند ارزش کم‌تری نسبت به پاکت‌های پست شده حقیقی دارند. این پاکت‌ها نوعی یادبود بوده و به «فیلاتلیک» معروف بوده و گرچه جعلی نیستند ولی مصنوعی هستند. در بسیاری از اوقات، تمبرهای این پاکت‌ها با رقم‌های درشت و کمیاب دیده شده‌اند. اگرچه صرف انتخاب تمبرهای زیبا و کمیاب توسط فرستنده، به شرطی که نرخ (ریت) پستی درست باشد هیچ اشکالی نداشته و پاکت، همچنان ارزشمند است. ولی چنانچه نرخ پستی درست نبوده و بیش از آن توسط فرستنده تمبر باطل شده باشد، پاکتی فیلاتلیک محسوب می‌شود که نمی‌توان برای پژوهش تاریخ پست و محاسبه نرخ پستی از آن بهره برد.

- زمینه‌ی گردآوری اشیا قدیمی باید محدود باشد. در این صورت، می‌توان از صرف وقت و هزینه زیاد و پراکنده‌کاری که نتیجه‌ای جز دزدگی ندارد جلوگیری کرد. هرگز مجموعه‌ای را که با زحمت گردآوری کرده‌اید، بدون برنامه رها نکنید. سعی کنید آن را با موزه یا سازمان اسناد و یا موسسه‌ای ارتباط دهید تا مسئولیت حفظ آن در نبودن شما با آن‌ها باشد. بسیار اتفاق افتاده که شخصی فوت کرده و مجموعه او سر از بازارهای عتیقه‌فروشی درآورده و به دست دلالان سودجو متلاشی گشته و هر قسمت را کسی خریداری نموده است. وقف کردن کلکسیون یا اهدا کردن آن به یک موسسه معتبر می‌تواند آن را برای آیندگان حفظ کند.

* تقسیم‌بندی دفتر، شعبه و صندوق پست:

۱- دفاتر پستی: تمام امور پستی شامل مرسولات عادی و سفارشی، امانات پستی، توزیع و فروش اوراق کوپن ریپنس، مبادله برات‌های پستی با خارج را بر عهده داشتند.

۲- شعبه پستی (گیشه): نامه‌های سفارشی و غیرسفارشی را قبول می‌کرده و حق فروش تمبر داشتند ولی حق پذیرش امانات پستی را نداشته است. امانات پستی نیز فقط باید به دفاتر پستی تحویل می‌شدند. شعبه پستی، توسط متصدیان غیراداری که کارمند دولت نبودند، اداره می‌شدند و آن‌ها درصدی از فروش تمبر به مردم را به شکل حق‌العمل برمی‌داشتند.

۳- صندوق پستی: تنها نامه‌های غیر سفارشی را می‌پذیرفتند و حق فروش تمبر داشتند. دو نوع صندوق: الف- بامتصدی ب- بدون متصدی وجود داشت. صندوق‌های پستی دارای متصدی، توسط متصدیان غیراداری که کارمند دولت نبودند، اداره می‌شدند و آن‌ها درصدی از فروش تمبر به مردم را به شکل حق‌العمل برمی‌داشتند.

میزان کارمزد صندوق و شعبه پستی چنین بود:

برای فروش تمبر تا ۱ تومان به میزان ۲ قران کارمزد.

برای فروش تمبر از ۱ تا ۳۰ تومان به میزان ۱۰ درصد کارمزد.

برای فروش تمبر از ۳۰ تا ۶۰ تومان به میزان ۵ درصد کارمزد.

برای فروش تمبر بیشتر از ۶۰ تومان به میزان ۲ و نیم درصد کارمزد.

- پست رستانت: مراسلاتی که روی آن نوشته می‌شود پست رستانت یعنی «در پست بماند تا گیرنده مطالبه کند». این نوع از مراسلات، سه ماه در دفتر پستی مقصد می‌ماند تا گیرنده آن را بگیرد. پس از آن، به دفتر مبدأ برگشت می‌شود.

- مراسلات مجانی: اگر دارای مهر یا امضاء نماینده اداره دولتی که دارای امتیاز ارسال مجانی هستند باشد، بدون کرایه ارسال می‌شوند. گاهی مهر مجانی به فارسی یا فرانسه مانند TAX PERCUE روی پاکت درج می‌شود. (تصویر ۲۷ نمونه مهر مجانی)

- تا پیش از سال ۱۲۸۸ خورشیدی (برابر با ۱۹۰۹ میلادی)، تمام مراسلات، باید در هنگام تحویل به گیشه‌های پستی، کرایه‌شان پرداخت می‌شد. ولی از آن سال، پرداخت کرایه پاکت‌های غیرسفارشی و کارت‌ها پستی، اختیاری شد. چنانچه فرستنده، بر روی مرسوله تمبر زده بود و یا کم تمبر زده بود، مرسوله را به گیرنده می‌رساندند ولی دو برابر میزان کسری تمبر را از او می‌گرفتند و سپس مرسوله را تحویل می‌دادند. در صورت عدم پرداخت، مرسوله را برگشت می‌زدند. ولی مراسلات سفارشی، همچنان باید به باجه پستی تحویل و کرایه آن در زمان تحویل، پرداخت می‌شد.

- اوراق کار: اوراقی هستند که تمام یا قسمتی از آن‌ها خطی یا نقاشی باشد و درباره مطالب شخصی نباشد. مانند کاغذهای سرباز و کارت‌های پستی که تاریخ‌شان قدیمی باشد و نیز بسته‌های اسناد و قبالات.

- پاکتهای دومرتبه فرستاده شده: پاکتی است که به شهر مقصد فرستاده شده ولی شخص گیرنده، آدرسش تغییر و آدرس جدید خود را به اداره پست اعلام کرده است. پست، نامه دوباره را به آدرس دوم ارسال می‌کند.

- امروز به دلیل پیشرفت وسایل ارتباطی از تمبر کمتر استفاده می‌شود. پاکت های تمبردار امروز می‌توانند برای آیندگان کمیاب و ارزشمند باشند. سعی کنیم از پاکت‌های تمبردار به همراه نامه‌های داخل آنها مراقبت کرده و آن‌ها را سالم به دست آیندگان برسانیم.

برخی از راه‌های شناخت پاکت‌های اصیل از تقلبی:

چند سال پیش در زمانی که در حال گردآوری پاکت‌های مصرف شده و یادگیری نکات مختلف در خصوص آن‌ها بودم به دام فردی جاعل و شیاد افتادم که با اطلاعات زیادی که در زمینه پاکت‌ها و تمبرها داشت، اقدام به فروش و ساخت پاکت‌های جعلی کرده و با سوء استفاده از ناآگاهی من، تعداد زیادی پاکت تقلبی را فروخت. این افراد شیاد، تاریخ پست ایران را مخدوش نموده و تازه‌کاران علاقه‌مند به پست را دلسرد می‌کنند. بنابراین تصمیم گرفتم تا تجربیات حاصل از ضررهای وارده را منتقل کنم تا علاقه‌مندان بتوانند پاکت‌های اصیل را بازشناخته و از انواع تقلبی که به وفور یافت می‌شوند دوری کنند. گرچه راه‌های جعل، بسیار بیشتر است از آن‌چه که در اینجا آورده‌ام ولی عمده‌ترین شیوه‌هایی که تاکنون با آن‌ها برخورد داشته‌ام را در اینجا می‌آورم:

۱- جاعلین، بسیاری مواقع از تمبرهای کمیاب باطله بر روی پاکت‌های معمولی و فاقد تمبر استفاده کرده و با چسباندن تمبرها چنین وانمود می‌کنند که این تمبرها از ابتدا بر روی پاکت استفاده شده‌اند و به این ترتیب نرخ خدمات پستی آن دوره را مخدوش می‌کنند و پژوهشگران نمی‌توانند برای آگاهی از نرخ درست خدمات پستی به این پاکت‌ها استناد کنند. تمبر اصلی پاکت، معمولاً مقداری از اطراف باز است زیرا پشت تمبر نو را مقداری خیس می‌کردند برای چسباندن بر روی پاکت و معمولاً گوشه‌های تمبر، چسب اصلی خودش را حفظ می‌کرد. تمبرهای مهر خورده معمولاً چسب ندارند و اگر تمبر را کمی بلند کنیم چسبی نمی‌بینیم. در تمبرهای جعلی همگی از اطراف با چسب، سفت کاری شده‌اند تا نتوان زیر آن‌ها را دید. در غیر این صورت معلوم می‌شد که این تمبر باطله بوده و فاقد چسب است زیرا تمبرهای باطله را قبلاً در آب قرار داده‌اند تا از پاکت جدا شوند و چسب شان شسته شده است. پس با پاکتی که تمبر آن کاملاً از اطراف به پاکت چسبیده و زیر آن معلوم نیست با احتیاط برخورد نمایید. مثلاً تمبرهای رضا شاهی دارای نوعی چسب زخیم بودند که به چسب شِگری معروف است. این چسب

کمی براق و دارای رگه می باشد و بسیاری مواقع، بر روی پاکت های اصلی در اطراف پشت تمبر قابل مشاهده است. همچنین تمبر پاکت های جعلی به دلیل چسب زدن توسط جاعل، سفت و غیرقابل انعطاف است ولی تمبر اصلی چون با آب خیس شده، منعطف و نرم است. با انگشت اشاره و شست خود تمبر روی پاکت را گرفته و به آهستگی به طرف بالا و پایین حرکت دهید. سفت بودن احتمالی چسب را با انگشت حس خواهید نمود. (تصویر ۲۸ تمبر بی دندان در کنار تمبر اصلی قرار داده شده و محکم چسب کاری شده است)

۲- برخی مواقع نیز چسبی که جاعلین به پشت تمبر باطله زده اند از اطراف تمبر بیرون زده و در زیر نور کافی و با ذره بین قابل مشاهده است. باید اطراف تمبر را به دقت و با ذره بین در نور کافی بررسی کرد.

۳- مبالغ تمبرهای سفارشی در پاکت های اصلی اغراق آمیز و نادرست هستند زیرا تمبرهای موجود بر روی پاکت های سفارشی بر اساس وزن پاکت و مسافت متفاوت بوده اند ولی در پاکت های جعلی به دلیل چسباندن بی ربط تمبرها، این اعداد اغراق آمیز و نادرستند. ضمناً اعداد سفارشی و مبلغ تمبر از طرف مأمور پست بر روی پاکت نوشته می شد که در پاکت های جعلی این ارقام به چشم نمی خوردند. (تصویر ۲۹ مبالغ نادرست نرخ پستی در اثر چسباندن تمبر ۲ ریال)

۴- در مورد پاکت هایی که مهر پستی بر روی قسمت زیادی از تمبر زده شده باید مراقب بود زیرا تمبرهای باطله ای هستند که مهر بر روی آنها نسبتاً کامل است و جاعل نیاز به قسمتی اندک از مهر بر روی پاکت دارد و آن را می سازد. در حالی که اگر مهر به نسبت تقریباً مساوی بر روی پاکت و تمبر خورده باشد جعل آن دشوارتر می شود. (تصویر ۳۰ مهر، بیشتر تمبر را پوشانده است)

۵- اگر رنگ مهر اصلی با مهر جعلی متفاوت است امکان جعل وجود دارد. دو رنگ شدن مهرهای تمبر و پاکت می تواند حاکی از چسباندن شدن تمبر توسط جاعل باشد. (تصویر ۳۱ رنگ مهر روی یکقران سبز متفاوت با بقیه مهر است)

۶- در زمان مهر زدن بر روی تمبر، معمولاً فاصله اندکی بین تمبر و پاکت به وجود می آید که به دلیل اختلاف سطح است. در پاکت های جعلی گاهی فاصله بین مهر روی تمبر و ادامه همان مهر روی پاکت دیده نمی شود. (تصویر ۳۲ فاصله مهر و پاکت در ۶ شاهی وجود دارد ولی در ۲۶ شاهی که الحاقی است وجود ندارد.)

۷- در پاکت‌های جعلی گاهی ضخامت مهر پستی بر روی تمبر و پاکت یکسان نیست. زیرا تمبر باطله دارای مهر جداگانه‌ای بوده که سپس بر روی پاکت چسبانده شده است. بنابراین به ضخامت مهر نیز باید توجه کرد. (تصویر ۳۳ ضخامت مهر در ۱ قران متفاوت است).

۸- جاعلین بر روی پاکت‌های استفاده و مهر شده تمبر می‌چسبانند و می‌توان آثار مهر پاکت را از داخل پاکت و در برابر نور مشاهده و از این راه پاکت جعلی را شناسایی کرد.

۹- مهر پستی باید ظاهری یکنواخت و یک رنگ داشته باشد. اصولاً از ظاهر مهر و تغییر شکل آن می‌توان به جعلی بودن آن و یا الحاق تمبر به پاکت پی برد. مثلاً در مهرهای دایره‌ای زمانی که جاعل تمبر را از جای دیگری بر روی پاکت می‌چسباند، مهر حالت بیضی پیدا کرده و حفظ دایره اصلی برای جاعل کاری دشوار است. (تصویر ۳۴ مهر حالت بیضی پیدا کرده است).

۱۰- مهرهای قدیم از موادی به نام دوده ساخته می‌شد که در ترکیبات آن‌ها نوعی روغن هم به کار می‌رفت. گاهی میزان روغن زیاد می‌شد و به اطراف سرایت می‌کرد و در نتیجه اثر مهر روی پاکت، زرد و روغنی می‌گردید. گاهی هم مقدارش کم بود که مهر، رنگ پریده و کم رنگ می‌شد. در مهرهای جعلی این آثار مشاهده نمی‌شود.

۱۱- گاهی لُت را به تکه دیگری از داخل می‌چسبانند و آن را به پاکت تبدیل می‌کنند. در این مواقع باید داخل پاکت را نیز بررسی نمود.

۱۲- در خرید پاکت‌هایی که تمبرهای آن در ضلع‌های نامنظم و به صورت مشکوک بر روی پاکت چسبیده شده‌اند باید دقت نمود زیرا جاعلین وقتی که تمبر باطله را بر روی مهر پاکت می‌چسبانند باید مهر تمبر باطله را روی مهر پاکت بگذارند و آن را با قسمت مناسب مهر پاکت تطبیق دهند. به این دلیل، جهت چسبیده شدن تمبر باطله با سایر تمبرهای روی پاکت ناسازگاری پیدا می‌کند و حتی قسمت‌هایی از دو تمبر بر روی یکدیگر قرار می‌گیرند. البته در پست هم تمبرها را بدون نظم و در جهت‌های مختلف می‌چسبانند ولی این امر در مورد پاکت‌های جعلی زیاد اتفاق می‌افتد زیرا آن‌ها مجبورند که مهر پاکت را با مهر تمبر تطبیق دهند. (تصویر ۳۵ نامنظم بودن تمبرها به دلیل چسبیده شدن دور مهر از پیش موجود).

۱۳- از ابتدای سال ۱۳۰۵ تا مرداد همان سال، صورت احمد شاه را با وسیله‌ای می‌پوشاندند و یا آن را سیاه می‌کردند. جاعلین گاهی با کاغذی که از نامه‌های دیگر بریده‌اند و اثر مهر دارد این کار را می‌کنند و

صورت احمد شاه را طوری می‌پوشانند که گویا در پست این امر انجام گرفته است. باید در خرید این گونه پاکت‌ها مراقب بود زیرا پوشاندن صورت احمد شاه برای جاعلین کار راحتی است. (تصویر ۳۶)

* پاکت‌های زیر را خرید و یا در موردشان محتاط باشید:

- ۱- پاکت‌های مناطق مرطوب، زیرا دچار رطوبت و زردی می‌شوند و در درازمدت، از بین می‌روند.
- ۲- از اشخاصی که نمی‌شناسید محتاطانه خرید کنید. از کسی که در مجموعه‌اش، حتی یک مورد، پاکت نادرست و ساختگی وجود دارد خرید نکنید.
- ۳- پاکت مشکوک. مانند: پاکتی که تمبرها به شیوه غیرمعمول و عجیب، کنار هم چسبانده شده‌اند، مهرها واضح نیستند یا تاریخ استفاده از تمبر با تاریخ پاکت، همخوانی ندارد.
- ۴- پاکتی که نمی‌شناسید. اصولاً از خرید آیتمی که نمی‌شناسید، اجتناب کنید. ابتدا دانش لازم را به دست بیاورید، سپس مجموعه درست کنید.
- ۵- پاکتی که در حراج، قیمتش به شکل هیجانی بالا رفته است. از خرید هیجانی، پرهیز کنید.
- ۶- پاکتی که نرخ پستی آن درست نیست. همواره نرخ پستی زمان ارسال پاکت را بشناسید و آن را با پاکت، تطبیق بدهید.
- ۷- داخل پاکت را نگاه کنید که از پاکت دیگر، به آن نچسبانده باشند و بررسی کنید آیا از چند طرف، باز شده است؟

زمینه‌های ابتکاری برای گردآوری مجموعه و پژوهش:

در این قسمت پیشنهادهایی برای علاقه‌مندان به گردآوری پاکت‌نامه‌های قدیمی ارائه می‌شود. بهتر است سلسله حکومتی پاکت‌های مصرف شده را مشخص کرده و سپس بر اساس تاریخ مهر دفتر پستی مبدأ گردآوری نموده و در صورت تکراری بودن دو پاکت با یک تاریخ، شماره یا حرفی از الفبا را به هر یک اختصاص دهیم. در صورت ناخوانا بودن تاریخ صدور، تاریخ ورود را ملاک قرار دهیم. به ترتیب زیر:

- پاکت های دوره ی ناصرالدین شاه با کد ن / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دوره ی مظفرالدین شاه با کد ظ / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دوره ی محمدعلی شاه با کد ع / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دوره ی احمد شاه با کد الف / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دوره ی رضا شاه با کد ر / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دوره ی محمدرضا شاه با کد م / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دوره ی معاصر با کد ج / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های سانسور شده با کد «سا» پس از تعیین سلسله / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های دولتی با کد دو / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)
- پاکت های پست هوایی با کد هوا / تاریخ صدور (یا ورود در صورت ناخوانا بودن)

سایر تقسیم‌بندی‌ها هم به همین شکل قابل انجام است. برای گردآوری کلکسیون باید برای هر دوره، زیرشاخه تشکیل داد. مثلاً پاکت های پست هوایی پهلوی دوم، پاکت‌های بیمه پستی و یا پاکت های دولتی پهلوی دوم و مانند آن. گرچه آیتم‌های متعلق به برخی از موضوعات، به دلیل کمیاب بودن، خودشان موضوعیت داشته و نیاز به تشکیل زیرشاخه ندارند.

همچنین می‌توان پاکت‌ها را بر اساس رویدادهای حساس و تاریخی هر دوره گردآوری کرد. در زیر پیشنهادهایی برای گردآوری مجموعه ارائه می‌گردد:

۱- پاکت‌های ارسالی به شهر یا کشوری خاص.

۲- پاکت‌های وارد شده از کشوری خاص.

۳- پاکت‌های دارای تنوع تمبرهای چاپ شده در مقاطع مختلف تاریخی.

- ۴- پاکت‌های دارای تمبرهای سورشارژ.
- ۵- پاکت‌های سفارشی دوقبضه.
- ۶- پاکت‌های دارای مهر سانسور.
- ۷- پاکت‌های دولتی با تمبرهای دولتی یا عادی.
- ۸- گردآوری پاکت‌ها بر اساس مهر پستی شهرها.
- ۹- پاکت‌های درباریان و شاهزادگان.
- ۱۰- پاکت‌های دارای مهر پستی و فاقد تمبر.
- ۱۱- پاکت‌های دارای لاک و مهر بیمه و یا لاک مهر افراد.
- ۱۲- پاکت‌های حاوی نامه.
- ۱۳- پاکت‌های دارای مهر کسر تمبر.
- ۱۴- پاکت‌های دارای مهر صندوق هر شهر.
- ۱۵- پاکت‌های نهضت‌های انقلابی.
- ۱۶- پاکت‌های پست هوایی.
- ۱۷- پاکت‌های دارای تمبر سورشارژ تغییر حکومت.
- ۱۸- پاکت‌های دارای ترکیب تمبرهای پیش و پس از تغییر واحد پول.
- ۱۹- پاکت‌های دارای مهر پستی نام قدیم شهرها.
- ۲۰- پاکت‌های دارای تمبرهایی با نام قدیم ایران (پارس و پرسه)
- ۲۱- پاکت‌های با تمبرهای سورشارژ تغییر نام ایران.
- ۲۲- پاکت‌های دارای تمبر خیریه شیروخورشید.
- ۲۳- پاکت‌های دارای تمبرهای یادگاری یا تمبرهای جاری (سری پستی).

۲۴- پاکت‌های دوران کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲

۲۵- پاکت‌های سانسور شده در آلمان هیتلری.

۲۶- پاکت‌های مربوط به اوایل انقلاب اسلامی با تمبرهای اواخر پهلوی و یا تمبرهای سورشارژ جمهوری اسلامی.

۲۷- پاکت‌های ارسالی رزمندگان به پشت جبهه.

۲۸- پاکت‌های با تصاویر تمبرهای مشاهیر.

۲۹- پاکت‌های سری‌های پستی با رقم معینی به بالا.

این‌ها نمونه‌هایی از موضوعات کلکسیونی هستند. بی‌گمان می‌توان موضوعات بیشتری را برای گردآوری مجموعه‌های باارزش انتخاب کرد. رویدادهای تاریخی و حساس یک دوره می‌توانند ملاک ارزشگذاری آن دوره باشند.

در پایان، پروژه‌هایی برای علاقه‌مندان جهت پژوهش پیشنهاد می‌شود:

۱- شناسایی انواع مهرهای صندوق شهرهای مختلف.

۲- شناسایی خطوط پستی.

۳- شناسایی ادارات پستی و زمان تاسیس هر کدام.

۴- بازخوانی و انتشار متن نامه‌های داخل پاکت‌ها.

۵- شناسایی قیمت کالاها از روی نامه‌های تاجران در دوره‌های مختلف.

۶- گردآوری و بازخوانی مهرهای اشخاص.

۷- گردآوری دستخط‌های نامه‌ها.

۸- گردآوری مهرهای غیرپستی.

۹- گردآوری و پژوهش در مورد انواع نشان‌های شیر و خورشید بر روی پاکت‌ها.

۱۰- گردآوری مطالب نامه‌های دولتی و فراهم آوردن اطلاعاتی از وضعیت قشون نظامی و ادارات دولتی.

واژه نامه

Weight step

انواع وزن‌های پستی

Parcel

بسته

Tag Parcel

برچسبی که برای بارهای پستی در کیسه‌های پارچه ای استفاده و تمبر بر روی آن چسبانده می‌شد.

Sub-office

باجه پستی

Envelope

پاکت

Cover

پاکت

Intra- city letter

پست شهری

Frank

تمبر مصرف کردن روی پاکت

Mondat Post

ماندا پست: حواله پستی، حواله اعتباری، بروات پستی

Over frank

تمبر اضافه باطل کردن

Ordinary definitive stamp (issue)

تمبر جاری و غیر یادگاری

Official stamp

تمبر دولتی

Imperforation

تمبر بی دندانه

Stamp

تمبر، مهر پستی

Watermark

خمیرمایه کاغذ

Perforation

دندانه تمبر

Advice of delivery

دو قبضه

Acknowledgment of receipt

دو قبضه

Obliteration

مخدوش کردن تمبر با چیزی جز مهر

Postmark

مهر پستی

Arrival postmark

مهر مقصد

Departed postmark

مهر مبدأ

Transit postmark

مهر بین راه

Single-line postmark

مهري كه يك جمله است

Addressee

مخاطب

Basic letter rate

نرخ پایه پستی

Registered letter

نامه سفارشی

Double Registered letter

نامه سفارشی دو قبضه

Registered airmail letter

نامه سفارشی هوایی

Insured letter

نامه بیمه شده

Postage rate

نرخ پستی

Surface mail letter

نامه دریایی یا زمینی که غیرهوایی ارسال شود.

Airmail letter

نامه هوایی

wax seal

لاک و مهر

Postal clerk

مسئول پست

Cachet

مهر مستطیلی که معمولا کلمات سفارشی را دارد.

Date stamp

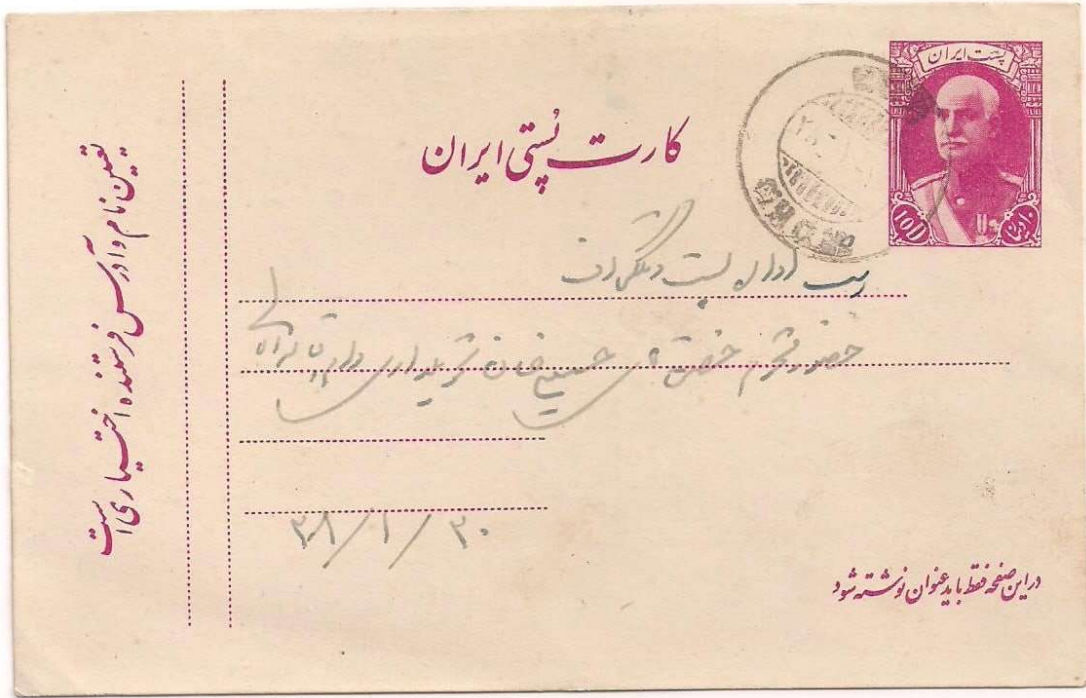
مهر ابطالی که فقط تاریخ است

Fee

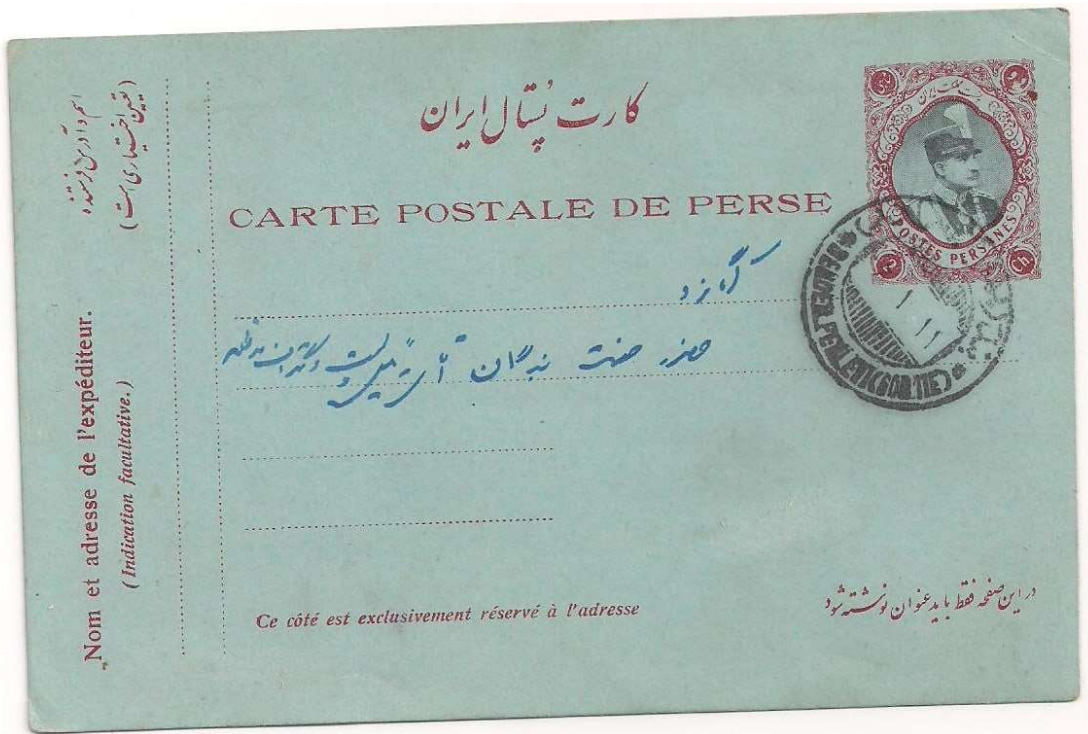
هزینه پست

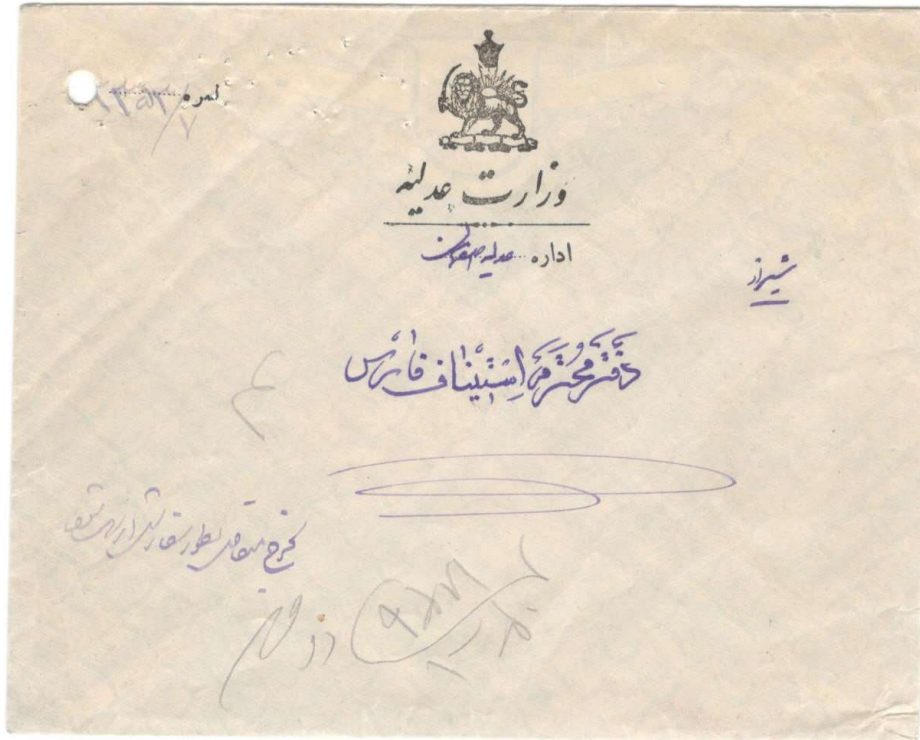
تصویر ۱

تصویر ۴

تصویر ۵

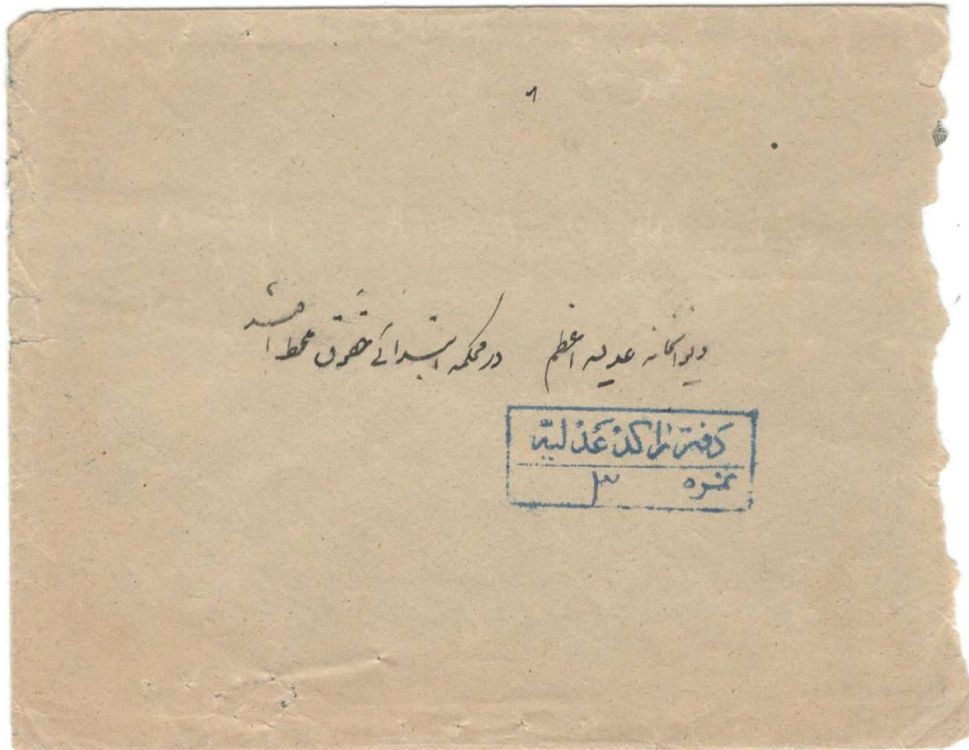
تصویر ۶

تصویر ۷

تصویر ۸

تصویر ۹

تصویر ۱۰

تصویر ۱۱

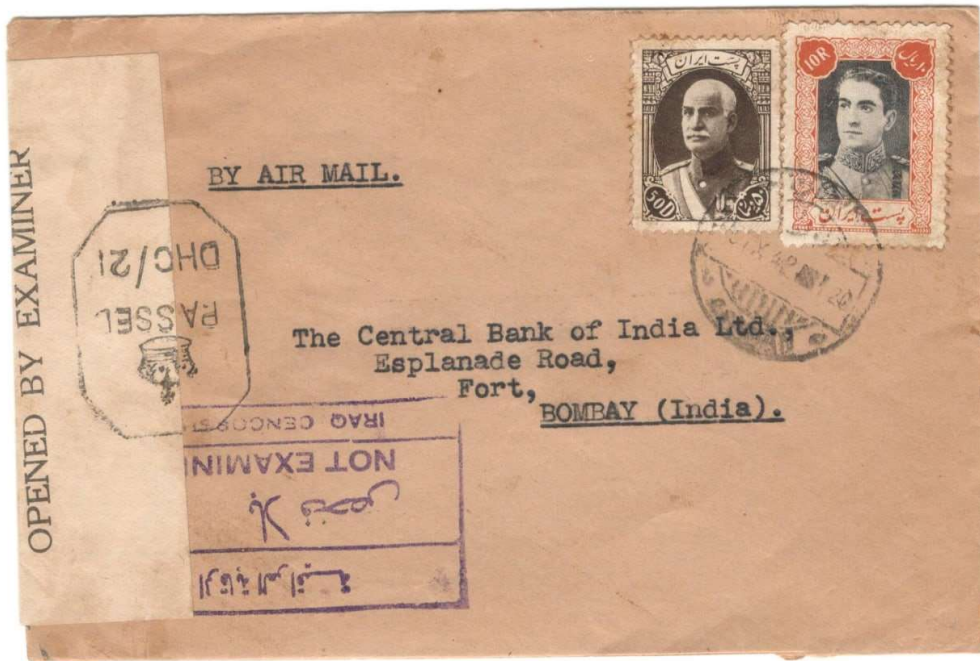
تصویر ۱۲

تصویر ۱۳

تصویر ۱۴

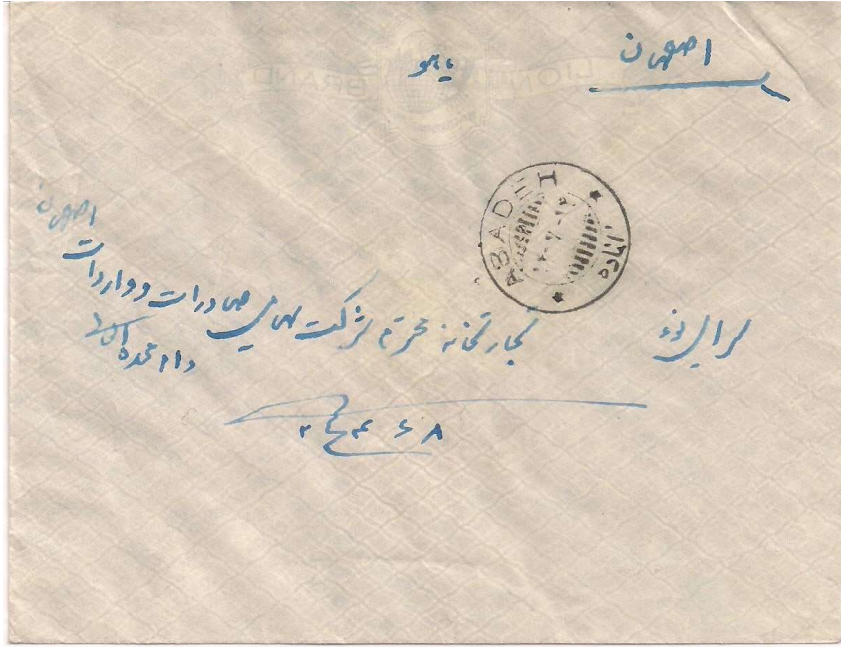
تصویر ۱۵

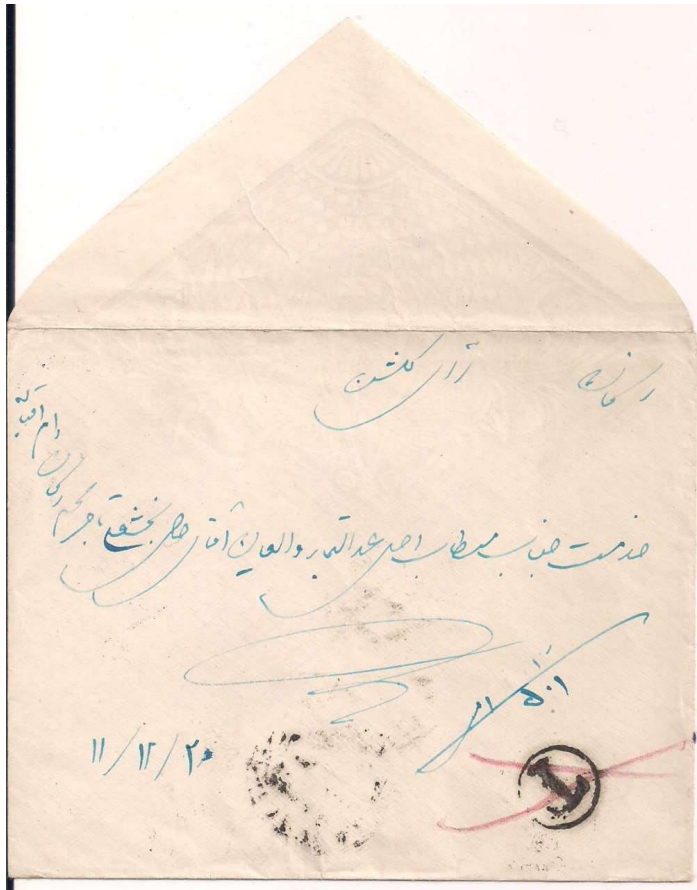
تصویر ۱۷

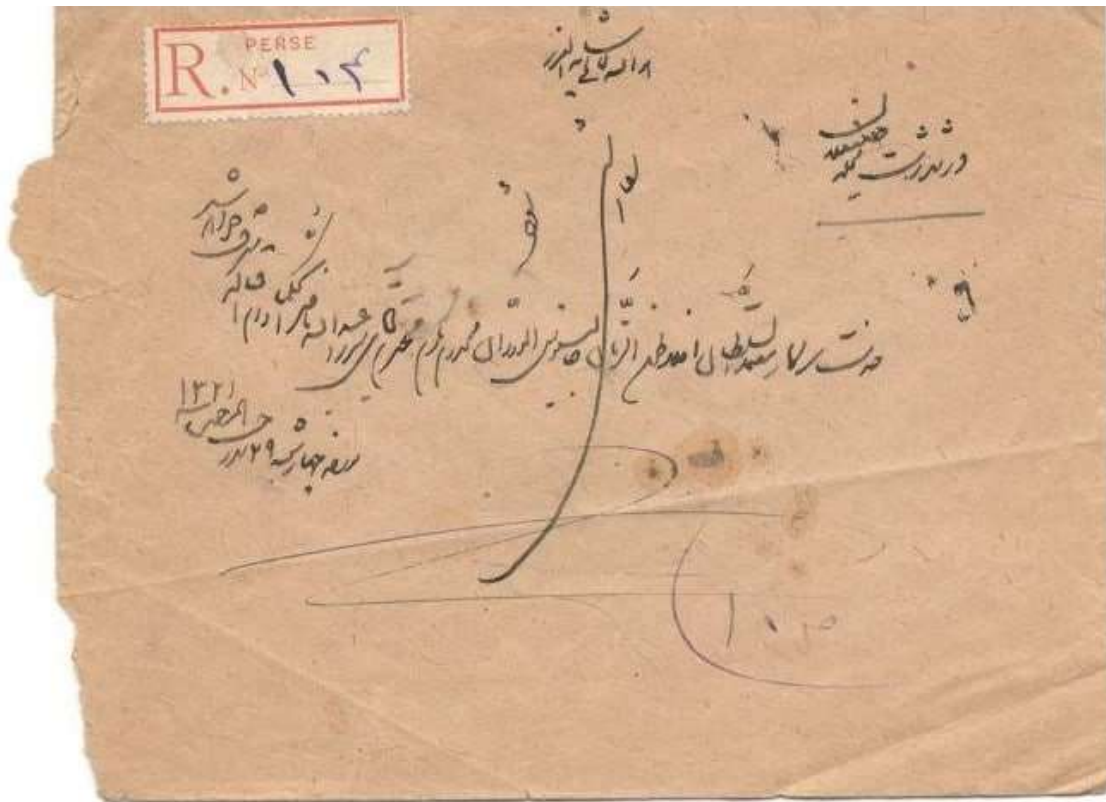
تصویر ۱۸

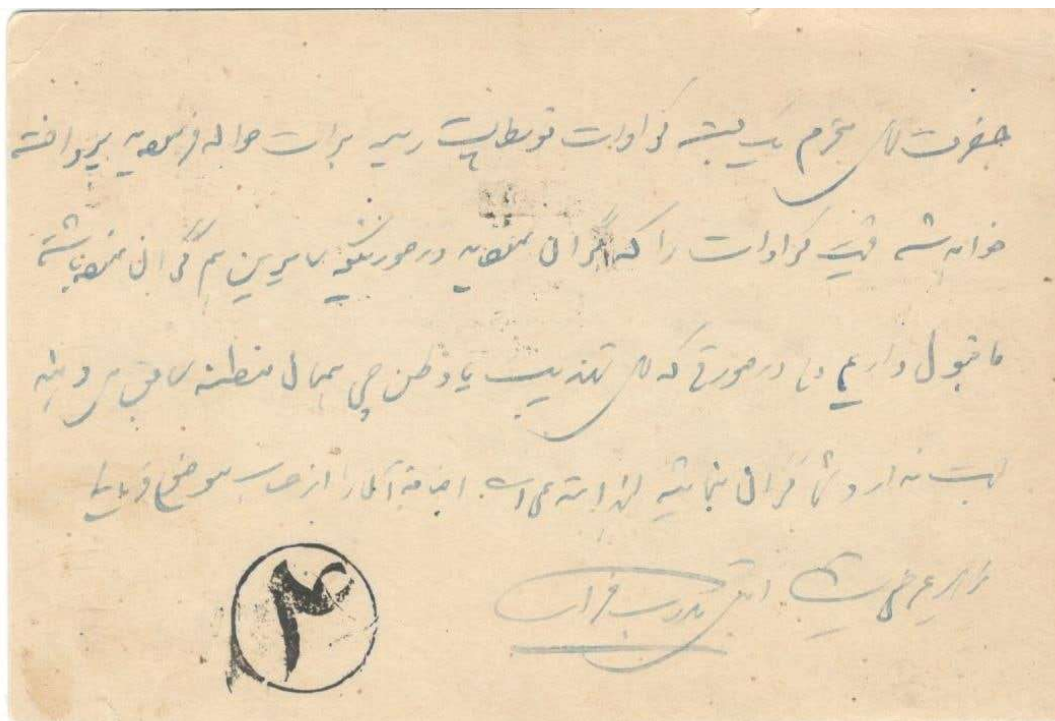
تصویر ۱۹

تصویر ۲۰

تصویر ۲۱

تصویر ۲۲

تصویر ۲۳

تصویر ۲۴

تصویر ۲۵

تصویر ۲۶

تصویر ۲۷

تصویر ۲۸

تصویر ۲۹

تصویر ۳۰

تصویر ۳۱

تصویر ۳۲

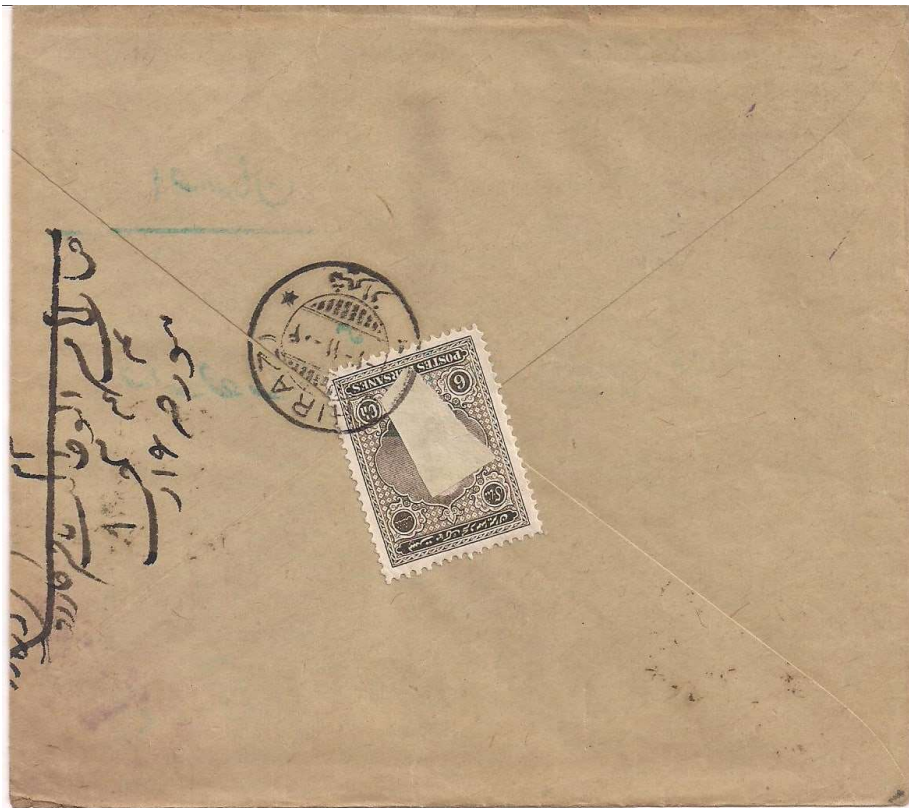
تصویر ۳۳

تصویر ۳۴

تصویر ۳۵

تصویر ۳۶